

Tanítók XIII. Nyári Akadémiája

Baján 1978. június 26-tól július 1-ig kerül megrendezésre az általános iskola 1-4. osztályaiban tanító nevelők két megyére kiterjedő szakmai-módszertani továbbképzése.

A Bajai Tanítóképző Főiskola, a Bács-Kiskun és Csongrád megyei Pedagógus Továbbképző Intézetek közösen rendezik immár 13. alkalommal – nyugodtan kijelenthetjük – a tanítók hagyományos és magas színvonalú fórumát.

A pedagógusok továbbképzése országosan különböző keretek között zajló permanens folyamat. A kor követelményeinek a magát állandóan művelő, megújító nevelő képes csak mindenben megfelelni. A továbbképzés szervezeti keretei és tartalmi feladatai állandó változásban vannak. Ezek sorában – úgy érezzük – a Nyári Akadémia állja a próbát mindkét szempontból. Keretei rugalmasan szolgálják az egyre emelkedő tartalmi színvonalat, az érdeklődők igényeinek megfelelően.

Az elmúlt évek az új matematikai tanterv feladatait állították a pedagógus továbbképzés középpontjába. Ma az új általános iskolai dokumentumok bevezetésére történő felkészülés a közvetlen feladat. Nem nehéz jósolni tehát a Tanítók Nyári Akadémiája ez évi programjára sem. Az említett két megye továbbképzési intézeteinek a tanítóképző főiskolával egyeztetett véleménye alapján – figyelembe véve, hogy a tantestületekben már tantárgyi felkészítés folyik – két nagy témakört foglal össze a program:

1. A társadalomtudományok széles értelemzett nevelési célkitűzéseit és lehetőségeit igyekszik bemutatni, olyan országos hírű szakemberek közreműködésével, akik kutatói és magasszintű művelői, előadói a témának.

2. A művészeti nevelés témaköre, amelyben az esztétikai nevelés mint egy nagy összefoglaló, integráló téma jelenik meg a programban, ugyancsak kiváló előadók tolmácsolásában.

Néhány téma az előadások sorából:

- A társadalomtudományok szerepe a műveltség fejlesztésében,
- A társadalomtudományi ismeretek integrációja az anyanyelvi és környezetismereti tantárgyakban,

- Az esztétikai nevelés megalapozása az általános iskolában,
- Az esztétikai ismeretek integrációja a művészeti és anyanyelvi tárgyakban.

A továbbképzési hét bevezető és záró előadásai időszerű közoktatáspolitikai kérdésekről szólnak.

A témákat bevezető referátumok mellett természetesen helyet kapnak olyan korreferátumok és szemináriumok is, amelyek bemutatják az egyes tantárgyakra érvényes célokat, feladatokat és módszereket.

Többek között:

- A nyelvtudomány újabb eredményeinek érvényesülése az új tantervben;
- A beszédművelés fogalma, tartalma, szükségessége és módszerei;
- Nyelvtanítási kísérlet eredményei az általános iskola 2-4 osztályaiban;
- A rajztanítás új vonásai az ált. iskolában;
- Az ének-zene tárgya helye és személyiségformáló szerepe az 1-4. osztályok oktatási-nevelési-képzési rendszerében;
- Az improvizáció feladata és lehetőségei az ált. iskola 1-4. osztályainak ének-zene óráin.

Ezeket az előadásokat is a szakma kiváló ismerői: OPI munkatársak, szakfelügyelők és a főiskola oktatói tartják. A ZTV segítségével mikrotanítások bemutatására és elemzésére kerül sor beszédfelkészítés, beszédművelés és komplex nyelvtanításból, valamint a művészeti nevelési tárgyak témaköréből.

Nem kevesebbre vállalkozik tehát az Akadémia, mint 120 Bács-Kiskun és Csongrád megyei tanítónak a szélesebb kitekintésre alapozott felkészítésére, az új ált. iskolai tanterv feladatainak minél sikeresebb indítására.

A heti programban összesen 10 előadás, 10 korreferátum és 3 bemutató szerepel.

A rendezőség pihentetőül fakultatív programokról, kirándulásokról is gondoskodik.

A Tanítók XIII. Nyári Akadémiájának szervezői azt remélik, hogy a résztvevők a fásztó tanév végén, az új tanterv feladatainak részletes megismerése révén, felfrissülve távoznak a festői környezetben fekvő Duna-parti városból.

Jubász Károly
főigazgató-helyettes

Tanárok VIII. Nyári Akadémiája a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola az Oktatási Minisztérium hozzájárulásával Bács-Kiskun-Békés-Csongrád-Pest-Szolnok megyei és Szeged városi Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya és a Megyei Pedagógus Továbbképzési Intézetek közreműködésével rendezi meg a Tanárok VIII. Nyári Akadémiáját, fizika és kémia tagozaton 1978. június 26-tól 30-ig.

A nyári akadémia programjában mindkét tagozaton szakmai, elméleti jellegű előadások, módszertani témák, ideológiai, pszichológiai, pedagógiai és egészségügyi tárgyú előadások szerepelnek.

A VIII. Nyári Akadémia célja: felkészítés a fizika- és a kémiaoktatás új dokumentumainak bevezetésére. Ezért az előadások témái az érvénybe lépő új fizika- és kémiatanterv, tankönyv és tananyag lényeges részeit ölelik fel. Az előadók a témákat a szaktudomány, a korszerű módszertan, valamint a tanári munka gyakorlata szempontjából dolgozzák fel, a meginduló oktatómunka hatékony segítése céljából. E cél elérése érdekében egyrészt minden szakmai előadást konzultáció követ, másrészt a programban nagy hangsúlyt kap a képmagnó-felvételekkel illusztrált tanítási tapasztalatok ismertetése és megbeszélése.

A megnyitó ünnepélyen dr. Moholi Károly főigazgató, a földrajztudományok kandidátusa „A rendszeres továbbképzés mint társadalmi követelmény” címmel tart előadást.

A fizika tagozat témakörei közül kiemelhetők: az új általános iskolai fizikatanterv, az új 6. osztályos fizikatanönyvről, a kölcsönhatás és mező, az erő és tömeg, az energia és a munka, a korpuszkuláris anyagfelépítés, anyagmennyiség, sűrűség, a belső energia, a hő, hőjelenségek. Tanítási tapasztalatok a felsorolt témákkal kapcsolatosan. A 6. osztályos követelményrendszer fizikából. Az elektromosságtan tanítása a 7. osztályban, a hidrosztatika és az egyszerű gépek tanítása. Tapasztalatok a 7. osztály fizikaanyagának tanításával kapcsolatosan, kísérleti eszközök a fizika újszerű taní-

tásához, az új tanterv szerinti fizikatanításhoz központilag biztosított segédanyagok és ezek felhasználásának bemutatása az oktatásban. A kvantummechanika filozófiai problémái.

Az új fizikatanönyvek írói főiskolánk és gyakorlóiskolánk oktatói, ők – tehát e témakörben jelenleg a legilletékesebb személyek – tartják az előadásokat, konzultációkat, válaszolnak a felvetett kérdésekre, összegzik a kísérleti tanítások tapasztalatait.

A kémiatagozat témakörei közül kiemelhetők: az anyagszerkezet vizsgálati módszerei, az elemek és szervesetlen vegyületek halmazainak szerkezete, különös tekintettel az általános iskolai szerves kémiai tananyagra. A tulajdonosság és a szerkezet kapcsolata az általános iskolában tanítandó szerves vegyületeknél, a kémiai reakciók fogalmának fejlődése az általános iskolai kémiatanítás folyamán. Órakeresletek bemutatása képmagnóról, az új kémiatanterv alapján végzett kísérleti tanításokról. Vegyiparunk és a világgazdaság.

Az alábbi pedagógiai-pszichológiai-egészségügyi témák kerülnek feldolgozásra mindkét tagozat programjában: az általános iskolai nevelés és oktatás tervének néhány összefüggése, aktuális mentálhygiénés problémák az iskolában, pedagógusok szerepe a betegségek megelőzésében és korai felismerésében.

A Nyári Akadémia igazgatósága mindkét tagozat számára fakultatív programokat szervez. Az előző évek gyakorlata alapján a kollégák az önapos együttléteket felhasználhatják oktatási-nevelési problémák megvitatására, kölcsönös tapasztalatcserére.

A jelentkezés lehetőségeiről a Nyári Akadémia igazgatósága ad felvilágosítást. (Címe: Nyári Akadémia Igazgatósága Szeged, Április 4. útja 6.)

Jelentkezési határidő: 1978. május 25.

Minden érdeklődőt szeretettel vár a Nyári Akadémia Igazgatósága.

Dr. Sipos Sándorné
főigazgató-helyettes

Tanácskoztak a napközi otthon vezető szakfelügyelői

Az országos tanácskozás székhelye Sárospatak volt. Az egyik előadó jelképesnek érezte a várost, és azt mondta a „pedagógia ősi műhelyé”-ben ma a legújabb pedagógiai gondolatok fogalmazódnak meg, mert „a legforradalmibb új is a régiben gyökerezik”. A tanácskozás célja kettős volt: a Borsod megyei

napközi otthoni nevelés sokszínű tartalmi munkájának bemutatása (Szakács Lajos Borsod megyei vezető szakfelügyelő volt a helyi programszervező), valamint a bevezetésre kerülő új 1978-as Nevelési-oktatási tanterv fő jellemzőinek elemzése és a napközi otthoni nevelő feladatai, külön kiemelve a továbbképzési terveket.

Miklósvári Sándor, az OPI főigazgatója tartotta a bevezető előadást. Kiemelte azt a megkülönböztetett figyelmet, amelyet a Borsod megyei párt- és állami vezetők tanúsítottak a fórum iránt, példa lehet a többi megye számára. Hangsúlyozta továbbá a napközi otthon megnövekedett társadalmi szerepét, az iskola és a napközi otthon szerves egységét, a napközi otthoni nevelés szakmai irányítóinak felelősségét. A tartalmi munka javításán van a sor. Az önálló tanulási módszerek elsajátítása valamint a szabad idő tevékenységek változatos formáinak kikísérletezése a fő feladat. A szervezeti keretek és a napközis csoportok további mennyiségi fejlesztése széles körű társadalmi összefogást kíván. Az óvodai program gyors megvalósítása legyen itt a példa. Üzemek, intézmények országsszerte bizonyították, hogy tudnak segíteni. Felszabadulás óta nem volt ilyen mértékű feszültség a dolgozó szülők igénye és az iskolák lehetőségei között.

Ezt követően *Sajó László* megyei csoportvezető számolt be: „*A napközi otthonok helyzete Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*” címmel. Az adatok tükrében változatos képet mutat a napközi otthoni nevelés helyzete. Sárospatakon a tanulók 62%-a napközis, Leninvárosban 52,5%, elutasított tanuló ebben az évben már nem volt. Miskolcon zsúfoltak a napközi otthonok. A megyében dolgozó napközi otthoni nevelők 33%-a képesítés nélküli. A napközi otthonban a tanulók 90%-a fizikai dolgozó. A napközi otthonok tartalmi munkája nagy mértékben attól függ, van-e az iskolavezetésnek „napközis szemlélete”. Az előadó a megyei tervek ismertetésével zárta referátumát.

Gosztonyi Jánosné dr., az OPI osztályvezetője az alsó tagozatos új tanterv tartalmi és módszertani jellemzőiről, az osztálytanító és a napközivezető munkakapcsolatáról szolt. Különösen az utóbbi téma üdvözölhető, mivel a megnövekedett követelmények sokkal gyorsabb, őszintébb, folyamatosabb munkakapcsolatot igényelnek az iskolákban.

Dr. Kerékyártó Imre vezető szakfelügyelő előadását – *A szakfelügyelő személyisége, a szakfelügyelők kapcsolatrendszere* – címmel tartotta, melyet érdekfeszítő figyelem kísért. A személyiség filozófiai és pszichológiai megközelítése mellett sokkal nagyobb gondot kellene

fordítani a pedagógiára. Továbbá a pedagógus sajátos szerepéről szolt, hogy a felügyelő is, a nevelő is, egész életében „ad” – A töltődés fontossága a pályán nagyon lényeges, szemléletesen így szolt róla: „Ha egy napon nem olvasok, azt észre veszem én, ha két napig, azt észreveszi közvetlen környezetem, ha több napig, akkor mindenki!” Szolt a sajátos pedagógus képességekről is, pl.: a beleélő, kapcsolatteremtő, és az átadó képességről, a felügyelet és a közoktatáspolitikai információk áramlásáról stb.

A következő napon az 5 éve működő modern Sárospataki Petőfi Sándor napközi otthonos iskolába látogattunk. Részt vettünk egy kitűnően szervezett kulturális foglalkozáson, ahol a tanító és a napközis nevelő együtt készítette elő a bemutatót. A foglalkozás teljes tanulói önállósággal, 4 kiscsoportban folyt a nevelők vezérlésével, korszerű audiovizuális eszközök bekapcsolásával. Rövid vita után az alsó tagozatos új tanterv ismertetésével folytatódott a program.

A tanácskozás értékes színtöltje volt *Zombori Lászlónak*, a Pedagógus Szakszervezet KV helyettes osztályvezetőjének felszólalása, *dr. Verba Attilánénak*, az Országos Nótanács főmunkatársának és *Jani Lászlónénak*, az Országos Úttörő Elnökség munkatársának hozzászólása, akik a napközi otthonok politikai-társadalmi fontosságát hangsúlyozták. Az Oktatási Minisztérium képviselőjében *dr. Zentai Jánosné* vett részt a tanácskozás munkájában. Ismertette a készülő kiadványokat, amelyek a napközi otthoni nevelők munkáját hivatottak segíteni. Elemezte, értékelte a kétnapos tartalmi munkát. A tanácskozás eredményességének kitűnő irányítója *Kelenfi Gyuláné* volt, aki évek hosszú során napközi otthoni nevelőként, majd szakfelügyelőként dolgozott ezen a területen. Sokrétű programmal, gazdag útravalóval engedte útnak a megyék szakembereit.

Jó volt érzékelni a sárospataki tanácskozásban, hogy ma már nincs magára hagyva gondjaiban az iskola, a napközi otthon, mert az országos szervek is keresik a módját annak, hogy milyen segítséget nyújthatnak az általános iskolás korú tanulók egész napos nevelésében.

Dr. Szabó G. Mária

Az általános iskola és a kulturális intézmények

Az UNESCO montreáli Felnőttoktatási Világkonferenciája (1960) óta mind a hazai, mind a külföldi szakirodalomban egyre több szó esik a *permanens* művelődésről.

A gondolat nem új. Medinszkij 1920–22-ben *Az iskolán kívüli képzés enciklopédiája* címmel tartott előadásaiban szerves egységnek te-

kintette az iskoláskor előtti nevelést, az iskolai és az iskolán kívüli képzést. A pedagógia helyett az *antropogógia* (embernevelés) szó használatát javasolta, melybe a gyermekekkel, a felnőttekkel és az idősekkel való foglalkozás is beletartozik.

Bernáth József szerint (*Permanens nevelés*,

Bp. 1975.) a kérdést korunk olyan jellegzetes társadalmi változásai teszik időszerűvé, mint a tudományos ismeret és a technika fejlődése, a szabad idő növekedése és az információrobbanás. Közismert Marx György tétele, mely szerint az ismeretek állandó változása következtében a *statikus* kultúrának *dinamikus* kultúrává kell alakulnia. Marx György szerint korábban legalább 50 év telt el, míg az értékek a kultúra alkotási szférájából a felhasználási szférába jutottak. A hosszú átfutási idő csökkentéséhez szemléletváltozásra van szükség, arra, hogy a művelődés egységében gondolkozunk.

Ennek az egységnek a megteremtését szolgálja az eltérő típusú intézmények munkájának – különböző szintű – koordinálása. Először az azonos alaptervekenységet végző intézmények munkáját, majd a különböző típusú közművelődési intézmények tevékenységét kell koordinálni. Ezt követi a közművelődésnek és a közoktatásnak a művelődés egységében való látása, és a művelődés szféráinak koordinációja a kultúra alkotásai és felhasználási szférájával. Természetesen szükséges, hogy a kultúrát egységben lásuk a társadalmi élet többi területével.

Az általános iskola és a kulturális intézmények című, most megjelent tanulmánykötet rendszer lényeges részével, az *iskola és a közművelődés* kapcsolatával foglalkozik. Az előszóból megtudhatjuk, hogy a „kötet azokból a pályamunkákból bocsát közre szemelvényeket, amelyek az Oktatási Minisztérium 1976-ban meghirdetett pályázatára érkeztek, és amelyek az általános iskolák és a kulturális intézmények kapcsolatában kialakult helyi kezdeményezésekről, módszertani tapasztalatokról számolnak be”.

A tanulmányok többsége az *iskola* és a *könyvtár* együttműködési lehetőségeivel foglalkozik. Lippainé Fekete Ilona *Egy szegedi közművelődési könyvtár együttműködése az iskolákkal* címmel vizsgálja a két intézménytípus együttműködésének területeit, majd az olyan közös foglalkozásokat elemzi, mint a könyvtárban megtartott szaktárgyi óra, könyvtárhasználati foglalkozás, vetélkedő, író-olvasó találkozó, osztályfőnöki óra a könyvtárban, előadások évfordulókra, kiállítások stb. Vizsgálja, hogy melyek a feltételi a két intézmény közös munkájának. Megyeri Erzsébet és Szántó József cikke (*Az albertirsai községi könyvtár és az általános iskola együttműködése*) az egyes korcsoportok részére szervezett foglalkozások vázlatait is közli. Krajnák Tibor (*Szeressük a könyveket!*) az olvasás megszeretésével foglalkozik, kiemelve a család, az iskola és a könyvtár szerepét. Spielmann-né Boga Ildikó is az olvasóvá nevelés módszereit vizsgálja (*Az úttörőmozgalom, az iskola és a könyvtár szerepe az olvasómozgalomban.*). Szabóné Gondos Piroska az olvasótábor szerepével foglalkozik (*Olvasótáborban*), és az ott alkalmazott módszerekről ír. Hangsúlyozza, hogy milyen fontos

a könyv megszerettetése még az iskoláskor előtt. A két intézmény együttműködését szolgálják azok a szaktárgyi bibliográfiák, amelyeket a könyvtár a pedagógusok részére készít (dr. Kiss Györgyné: *A veszprémi Megyei Könyvtár munkája az iskolások körében*). Bóra Ferenc ír arról, hogy már a gyermekkel ismeressük meg a könyv és a könyvtár szakszerű használatát (*Kísérlet könyv- és könyvtárismeret nyújtására az általános iskolában*). Kiss Gabriella a salgótarjáni úttörők részére kiírt kulturális pályázatról ír (*Expedíciós programfüzet Salgótarjában*). A résztvevőknek hosszabb ideig tartó, folyamatos munkát kell végezniük, miközben különböző művészeti ágakkal ismerkednek meg.

Több szerző foglalkozik az *iskola* és a *múzeum* közötti kapcsolat kialakításával. Asztalos István a helyes alapelveket (a tervszerűség, a fokozatosság és a szakszerűség) hangsúlyozza, dr. Sin Edit (*A múzeumi dokumentációs anyag hasznosítása a történelem órákon*) és Tóth Kálmánné (*Történelemórák a szombatbelyi Forradalmi Múzeumban*) azt érzékeltetik, hogy mennyivel tartalmasabbak, hatékonyabbak a múzeumban – a dokumentumok közelében – tartott történelemórák.

Egy tanulmány foglalkozik a *színbáz* és az *iskola* együttműködésével. Bóra Ferenc (*A színbáz és az általános iskola kapcsolata a színbázi élmények előkészítésében és elmélyítésében*) a tudatos, tervszerű művészi befogadásra nevelés módszereit vizsgálja. Kiemeli a felkészítés és a látottak helyes feldolgozásának módszereit.

Gyökrös László, a *művelődési otthon* és az *iskola* együttműködési lehetőségeiről, a gyermek szabad idejének helyes eltöltéséről ír (*Gondolatok a szünidei gyermekfoglalkozásokról*), Zsák László (*Irodalmi nevelés az iskolában és a művelődési házban*) az élménynyújtás szerepét hangsúlyozza, és e szempontból vizsgálja a módszereket: irodalmi szakkör, rendhagyó irodalmi óra, öntevékeny művészet, csoport, irodalmi színpad, színjátéso csoport, alkalmi rendezvény, komplex foglalkozás-sorozatok.)

Kereshetnénk együttműködési lehetőséget a *levéltár* és az *iskola*, illetve a *filmszínbáz* és az *iskola* között is. E területekkel a kötet nem foglalkozik, de a gyakorlatban sokféle kialakult formája van ezen intézmények koordinációjának is.

A tanárképző főiskolákon 1975-től megindult a tanár-népművelő szakos képzés. Bizonyos, hogy az iskola és a közművelődési intézmények kapcsolata az ő munkába állásukkal erősödni fog. Ideális együttműködési lehetőség lenne a *komplex intézmény*, mely egyszerre szolgálja az oktatást és a közművelődést.

Sokféle módszer, sok tapasztalat gyűlt össze az együttműködés hatékonyabbá tételére. Visszatérve a kiinduló gondolatra: célunk a nyitott érdeklődésű, önművelésre képes emberek nevelése. Közismert Igor Tamm gondolata: „A ta-

nítvány nem bögre, amit meg kell töltenünk, hanem fálya, amit lángra kell lobbantanunk." Ehhez ad hasznos módszereket a pályamunkákból összeállított kötet.

(Tankönyvkiadó, Bp., 1977.)

Dr. Laczó Katalin

Nagy Andor:

A TELEVÍZIO ÉS A PEDAGÓGIA

A fenti szerzőtől és címen jelent meg „A pedagógia időszerű kérdései hazánkban” című sorozatban egy kilenc ív terjedelmű kiskönyv.

A tömegkommunikációs eszközök összességükben sokszorosan összetett határendszeret alkotnak. Ebben a rendszerben a televízióknak kiemelkedő a szerepe, hiszen komplex egységben érvényesülő élmény nyújtására képes. A televízió olyan intézményrendszer és egyben olyan technikai eszköz, mely behálózza az egész országot, mindenütt megtalálható, el nem kerülhető, s gyakorlatilag így vagy úgy mindenkire hat. A televízió irányítói, vezetői nem egy esetben tudatosan arra törekednek, hogy az ismeretterjesztő műsorok sorában jelentős szerepet kapjon a nevelő műsor is.

A televízió nevelő szerepe minden eddigi eszköznél jelentősebb. Nevelési szerepe a felnövekvő nemzedék formálásában mutatható ki leginkább. A televízió speciális pedagógiai hatása lehet a kívánt pedagógiai hatás, melyet tudatosan alkalmazunk, de lehet e hatás az automatizmus spontán hatása is. Ez utóbbi nem mindig pozitív. A kívánt hatás eléréséhez meghatározott szempontok, a helyes látást, elemzést és általánosítást elősegítő pedagógiai módszerek szükségesek. *A tudatos nézővé nevelés* látszik egyik legfontosabb pedagógiai feladatnak.

Egyre többen ismerik fel a nevelő műsor jelentőségét s azt is, hogy mennyire fontos a felnőttek nevelése mellett elsősorban a gyermekekre gondolni. A ma gyermekét korunk sürgető igényeként technikai szemléltre is nevelni kell. Ma a technika és a vele kapcsolatos szemlélet az érdeklődés középpontjába került, és ez nem lehet véletlen. Többször voltunk már annak tanúi, hogy a humán és a technika tökések alkalmazása veszélyt is jelenthet. Pedig a technika az ember tevékenységének egyik eredménye, s mint ilyen a humánum jegyét viseli magán, s ezért egy felelős társadalomban, mint amilyen a szocialista társadalom „áldás a lényegét megvalósítani törekvő emberek kezében”. Az emberiség egyre tovább fejlődik, eredményei egyre gazdagodnak, s minél inkább gazdagodnak a társadalmi, történelmi gyakorlat által felhalmozódó eredmények, annál nagyobb mértékben nő a nevelés jelentősége.

E tények felismerése foglalkoztatja Nagy Andort, aki eddigi televíziós tanulmányai mel-

lett most összefoglaló munkájában „A televízió és a pedagógia” címen a Tankönyvkiadó gondozásában kiadta nagy érdeklődésre számot tartható könyvét. E könyv gazdag tartalmát megpróbáljuk röviden ismertetni.

A bevezető tanulmányok a televízió születésével, térhódításával, elterjedésének okaival foglalkoznak és az Iskolatelevízió c. fejezettel záródnak. A második rész rendkívül gazdag, hiszen a televízió elterjedésének a következményeivel foglalkozik. E fő fejezetnek 11 alpontjában (Növekedett a tájékozottság; Nagyobb az érdeklődés; Egyéb változások előidézője; Megújult a mozi és a színház; Gazdagodott az emberek ismeretanyaga; Fokozódott az aktivitás; Növekedett az olvasók száma; Újfajta klubok születtek; Képernyő került a tanterembe; Divatjelenségeknek lett a terjesztője; A televízió vélt és valós káros következményei) célkitűzéséhez híven bemutatja a televízió hasznosításának lehetőségeit, és a pozitív irányú változások elemzését szorgalmazza. Megállapítja, hogy a televízió megjelenése és gyors elterjedése után nem lehet sem rádióval, sem filmhíradóval, illetve napilappal sem olyan hatást elérni, mint annak előtte. Számokkal lehet igazolni azt a megállapítást, hogy a televízió elterjedése nyomán az egyéb információs eszközök iránti érdeklődés még fokozódott, pedig sokan ennek ellenkezőjét jósolták és várták. Az eredményességnek azonban feltétele volt, és pedig az, hogy a változások arra kényszerítették a tömegkommunikációs eszközök irányítóit, újat kell adni, új módszerekkel úgy, ahogy azt más eszköz nem képes. Körülhatároltabbá vált minden tömegkommunikációs eszköz saját profilja.

Gazdag pedagógiai tapasztalatokat kínál a következő főfejezet és 10 alpontja. Ennek címe: *Család a televízió korában*. Alfejezetei a nevelés különböző területeivel az értelmi neveléssel, a testi neveléssel, az erkölcsi neveléssel és ezen belül: hazafiasság, munka, fegyelem, jellem stb. neveléssel foglalkoznak. Természetes, hogy e sorozatban van helye az esztétikai nevelésnek is. Külön hangsúlyt kap a világnézeti nevelés. A szerző maga írja: „A világnézet korszerű értelmezése lényegesen módosítja a vele kapcsolatos célrendszert, illetve nevelési feladatokat. Megdől az az elképzelés, mely szerint a világnézet fejlesztését legfőképpen az ún. reáltárgyak tanításában rejlő lehetőségek kiaknázása, illetve a természettudományos témákkal foglalkozó ismeretterjesztő műsorok, filmek stb. biztosítják. Ahogy nincs olyan anyag, mely közvetve vagy közvetlenül ne hatna pozitív vagy negatív irányban a személyiség fejlődésére, hasonlóképpen kevés olyan televízióműsor van, mely ne alakítaná a nézőnek a világról alkotott képét, ne gazdagítaná ismereteit, ne hatna világnézetére, személyiségére.”

A következő fejezet a *nézővé nevelés* kérdéseivel foglalkozik, s az utolsó fejezet sok jó tanácsot ad a pedagógiai, az egészségügyi és a

szakesztikai szempontok felhasználásához, amelyek alapvető fontosságúak a műsorok nézésekor.

Feltétlen dicsérettel kell megemlíteni a hét és fél oldalas gazdag irodalomjegyzéket. Ebből bárki kiválaszthatja a neki szükségest.

A szerző a tömegkommunikációs területen végzett kutatásait, pedagógiai gazdag ismereteit és élettapasztalatait sűrítette könyvében. Az érdeklődő pedagógusok – és ki ne érdeklődnék a televízió pedagógiai hatékonysága iránt – óriási haszonnal forgathatják és hasznosíthatják, bármilyen tárgyat tanítsanak is. Hiszen a *televízió hatékonysága, pedagógiai értéke a felhasználás módjától, a tudatos és tereszerű irányítástól függ*. Ugyanakkor segítséget jelenthet a pedagógusoknál tájékozatlanabb szülőknek, akik nevelni kötelesek, anélkül, hogy a nevelés mesterségét tanulták volna. A megjelent könyv pedagógiai értékét emeli az a tény, hogy a szerző az iskolai nevelés és a családi nevelés kettős, de egységes szempontjai szerint vizsgálja a televízió és a pedagógia szerepét.

Dr. Waldmann József

Sain Márton:

MATEMATIKATÖRTÉNETI ABC

A matematikai szemlélet és gondolkodásmód a matematikai ismeretekkel együtt az emberi kultúrkincséhez tartozik. De mint minden, ez is változott, fejlődött. A matematika fejlesztésén igen sokan munkálkodtak és munkálkodnak jelenleg is. Ez a könyv könnyen érthető fogalmazásban és tárgyalásban mutatja be matematikusok egész sorát, valamint a legfontosabb matematikai fogalmakat. Természetesen tartalmazza a hazai matematikusok munkásságát is. Igen hasznos a könyv végén található táblázatos összeállítás, amely felsorolja az egyes évszázadok kiemelkedő történelmi eseményeit, irodalmi, képzőművészeti, zenei, filozófiai, műszaki, technikai és matematikai eredményeit és az azokban szerepet játszó személyeket.

A könyv amelyet minden szaktanárnak melegen ajánlunk, nagyon jól hasznosítható az általános iskolai és szakköri foglalkozásokon is.

Dr. Szendrei János

Szele Tibor:

BEVEZETÉS AZ ALGEBRÁBA

Mi sem bizonyítja jobban egy tankönyv sikerét, mint az, hogy közel 25 évvel a könyv megjelenése után, most 8. kiadásban jelenik meg. A kitűnő egyetemi tankönyv felöleli a klasszikus algebra főbb fejezeteit. (A komplex számok, kombinatorika, determinánsok, lineáris egyenletrendszerek, magasabb fokú egyenletek,

a determinánsok alkalmazásai.) Függeléként tartalmazza a valós és a komplex számok axiómáinak tárgyalását is. A szerző most lenne 60 éves, ha 1955-ben nem ragadja el a halál. A jelen tankönyv fényes bizonyítéka annak, hogy egy kitűnő matematikus didaktikailag is milyen időtálló művel szolgálhatja a matematika szakos tanárképzést.

(Tankönyvkiadó Budapest, 1977. 8. kiadás.)

Dr. Szendrei János

Dr. Köves József:

CSILLAGÁSZATI FÖLDRAJZ

Az idej tanév során másodszor vették kezükbe a tanárképző főiskolák földrajz szakos hallgatói, oktatói és a gyakorló tanárok a Tankönyvkiadó gondozásában megjelent új csillagászati földrajz tankönyvet. A 146 oldalas, 93 ábrával gazdagon illusztrált tankönyvet hosszú idő óta várta a főiskolai földrajz szakos tanárképzés. E sok vonatkozásban hézagpótló könyv négy fejezetben igen tömören, de szinte minden csillagászati földrajzi alapfogalmat tárgyal, vagy legalábbis érint. A tankönyv igen részletesen foglalkozik a Föld alakjával, méretével, a gömbalak következményeivel. Bemutatja az emberiség világszemléletének fejlődését az ó- és középkori csillagászaton keresztül. Tömören ismerteti *Ptolemaiosz* és *Kopernikusz* világméretű felvázolóját *Giordano Brunó*, *Galilei*, *Kepler*, *Newton* és *Halle* munkásságát, majd vázolja az űrkutatás első évtizedének eredményeit. Az *égitestek mozgása* című fejezet alatt foglalkozik *Kepler* és *Newton* törvényeivel, a kozmikus sebességek fogalmával és az impulzusmomenták megmaradásának törvényével. Kár, hogy e fejezetek tematikus sorrendje éppen fordítottja a logikus és fizikális szemléletnek. A Föld tengely körüli forgása, bizonyítékai és következményei véleményünk szerint túl tömören kerültek kifejtésre a tankönyvben, s ezért a Coriolis-erő okának fizikális magyarázata nélkül a későbbiekben ezen ismeretekre igen nehéz építeni a légkör földrajzának egyes fejezeteit. A tankönyvben végigvonuló szűkszavúság a *Tájékozódás az éggömbön* című fejezet legfőbb erényévé válik. A csillagászati földrajzi tankönyvek ugyanis a könnyebb érthetőség reményében általában a túlmagyarázás hibájába esnek. Köves József tankönyvében az öt és fél oldalon leírt magyarázat a hozzátartozó nyolc ábrával világossá teszi még a laikus olvasó számára is az egyébként nehezen érthető égi koordináták fogalmát. Sajnálatos viszont, hogy az említett fejezetben nem foglalkozik a szerző a horizontális égi koordináta-rendszer és az egyenlítői koordináta-rendszer egyesítésével, s ennek a gyakorlatban történő hasznosításával, például a Nap koordináták

meghatározása, kelés-nyugvás stb. A Föld Nap körüli keringéséről, bizonyítékairól és a keringés következményeiről írott rész a tankönyv legjobban sikerült része. A precessziós mozgás okairól és következményeiről viszont a könnyebb érthetőség érdekében a jelenleginél bővebb megfogalmazásban kellene szólni. A Föld pályaelemeinek változásairól írott fejezetet örömmel üdvözölhetjük, mint a hazai csillagászati földrajzi tankönyvekben eddig megírt legtömörőbb és legvilágosabb ilyen témájú fejezetet.

A tankönyv második részében a Naprendszer többi tagjáról, a Napról, a bolygókról, a holdakról, fogyatkozásokról, üstökösökről, meteorokról és a bolygóközi anyagról ír a szerző. Ez a fejezet véleményünk szerint ma már nem elégíti ki a főiskolai oktatás szintjének követelményeit a rohamos ismeretgyarapodás miatt.

A világmindenség címszó alatt tárgyalt csillagászati ismeretanyag az előzőekhez hasonlóan igen nagy vonásokban tárgyalja a csillagok fizikai-csillagászati jellemzőit, s így nem nyújt elegendő ismeretet ahhoz, hogy az utolsó fejezetben a Naprendszer és a világmindenség kialakulásának tárgyalásához kellő alapot, fizikai magyarázatot, ok-okozati összefüggést mutató támpontot adjon.

A felsorolt észrevételek ellenére az oktatás és számonkérés során szerzett tapasztalatok alapján joggal állíthatjuk, hogy Dr. Köves József csillagászati földrajz tankönyve igen jól használható a főiskolai csillagászati földrajz oktatásban. Tömör stílusával, lényegre törő szűkszavúságával, a mellékletek egyszerű és világos szerkesztésével gyorsan kedvelt lett a főiskolai hallgatók és oktatók körében. A tankönyv főiskolai oktatásban való használata viszont feltétlen szükségessé teszi a magyarázó és elemző előadások tartását. A részletes és összefüggéseket megvilágító élő magyarázattal kiegészített tankönyv kiválóan alkalmas a korszerű csillagászati-csillagászati földrajzi ismeretek oktatásához, a dialektikus materialista világnézetű földrajz szakos tanárok képzéséhez.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.)

Dr. Károssy Csaba

Je. A. Brizgunova:

ZVUKI I INTONACIJA RUSSZKOJ RECSI

(Izd-vo „Russzkij jazik”, 3-je izd.,
pererabotannoje, Moszkva, 1977.)

Jelena Andrejevna *Brizgunova* (Moszkva, Lomonoszov Egyetem) kutatásai vitathatatlanul mérföldkövet jelentettek az orosz intonáció kutatásában mind metodológiai, mind metodikai vonatkozásban. Jó néhány ezer orosz tanár az ő cikkei („Russzkij jazik za rubezsom”, 1967. 1.

szám; 1973. 1. és 2. szám) és könyvei alapján ismerkedett meg az orosz intonáció lényegével, jelentőségével, helyével és szerepével az orosz nyelv oktatásában. *Brizgunova* kutatásai kedvező talajra hullottak a hazai nyelvészek körében is, hisz a kontrasztív kutatásoknak újabb lökést adtak (vö. pl.: Kozma Endre: A magyar intonáció funkcionális vizsgálatának újabb lehetőségei *Brizgunova* elmélete alapján, Magyar Nyelvőr, 1974. 4. szám).

Brizgunova könyvének újabb kiadásáról több oknál fogva is célszerű szólnunk:

a) a korábbi kiadások viszonylag korlátozott példányszámban jutottak el Magyarországra;

b) a korábbi kiadások *alapos, igényes és bebetátó tanulmányozása* a hazai orosz tanárok bizonyos körében elmaradt;

c) az orosz tanárok továbbképzési tanfolyamain az orosz intonáció elméleti és gyakorlati igényű tanulmányozása nem kapta meg az azt megillető helyet és szerepet, nagy mértékben háttérbe szorult más, huszadrendű (avagy mond-
vacsínált) részproblémák alacsony szintű megvitatása mellett.

Az általános és középiskolát végzett tanulók intonációs ismeretei eléggé primitívek, legtöbbszörük magyar hanglejtéssel kérdez bizonyos orosz kérdő mondatokat, aminek az egyik oka az, hogy a tanár előtt sincs semmi világos koncepció, hogy pl.: a gimnázium 4. osztálya végére meddig is kellene eljutnia az intonáció elemei tanításában. Itt-ott elszigetelt kísérletezgetésekkel találkozunk ezen a területen is, de ez kevés, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az első hazai munkák is már 10 évvel ezelőtt jelentek meg az orosz intonáció propagálása céljával (dr. Balogh István és dr. Horgosi Ödön cikkei az INYT-ben).

Brizgunova könyve első kiadását kolosszális munka előzte meg, hiszen 30 idegennyelv képviselőinek (a Szovjetunióban tanuló külföldi diákok) az orosz nyelvi kiejtésben és az orosz intonáció területén elkövetett hibáit elemezte alkotó módon a szerző, s e könyv gyakorlatait világszerte használták az elmúlt években.

Brizgunova könyvéhez 10 lemezből álló sorozat tartozik, amelynek keretében a szovjet rádió legjobb bemondói (O. Sz. Viszockaja, M. A. Ivanova, V. N. Balasov, Ju. Sz. Jarcev) közreműködésével ismerkedhetnek meg az orosz tanulók a normatív orosz kiejtéssel mind a szegmentális elemek (magánhangzók, mássalhangzók és kapcsolataik), mind a szupraszegmentális elemek (hangsúly, hanglejtés) vonatkozásában.

Brizgunova könyvének 1977-es kiadása több új dolgot is tartalmaz; a szerző ugyanis felülvizsgálta néhány korábbi tételét. A korábbi öt, alapvető intonációs típus (IK) helyett most *betet* ad a szerző (16., 99–100., 117–118. lap), s lényegében pontosít és differenciál szemantikai szempontból néhány korábbi altípust (IK–4a, IK–5a).

Brizgunova könyve a gyakorlatok mellett me-

todikai kommentárokat, útmutatásokat is ad, ami igen fontos az oroszul tanító számára az oroszoktatás minden fokán.

A szegmentális elemek ejtése gyakoroltatásakor az orosz ortoépiái norma tudatosítása érdekében összefoglaló táblázatokat is ad a szerző (33., 89–92. lap), de nem ragaszkodik dogmatikusan egyik vagy másik forma egyedüli normatív mivoltához, annak deklarálásához. Brizgunova elismeri bizonyos esetekben – a nyelvfejlődés dialektikájának megfelelően – a norma *variánsok* formájában való realizálódásának az elvitathatlan tényét (pl.: a 91–92. lapon levő táblázat „kettős alakjai” esetében), ami a szerző „ajánlásair” rugalmassá teszi.

A szociolingvisztikai felmérések eredményeinek maximális akceptálása eredményeképp Brizgunova az „i-zés” („tknyaje”) híve („ajcö”), s

ezt következetesen végig is viszi az ortoépiái ajánlásai során: a „cená” szóban pl.: az „e” helyén „jeri”-t ejtet, a „beszéda” szóban pedig rövid „i”-t az I. gyenge helyzetnek megfelelően (33. és 91. lap).

A könyv rengeteg pozitívuma sorából kiemelkedik a hangosított anyag *heterogén* mivolta. Tartalmaz ez a hangosított kurzus szótagokra, szavakra, szókapcsolatokra, mondatokra épített gyakorlatokat éppúgy, mint hangosított újságcikkeket, interjúkat, hétköznapi dialógusokat, verseket és részleteket rádióelőadásokból is.

Brizgunova könyvét nem nélkülözheti nálunk senki sem, aki igényesen óhajt foglalkozni elméleti és gyakorlati sikon az orosz intonáció kérdéseivel, amelyek jelen vannak az oroszoktatás minden szakaszában – akár tudomást veszünk róluk, akár nem.

Dr. Hajzer Lajos

TANÍTVÁNYAINKNK AJANLJUK

Csukás István–Hegedűs István:

ITT A KEZEM, NEM DISZNÓLÁB!

Az alsó tagozatos pedagógusok eddig is örömmel üdvözölték a BÖLCS BAGOLY sorozat egy-egy új kiadványát. De talán az egyik leksikeresebb darabjának Csukás István: Itt a kezem, nem disznólab! című könyvét fogják tartani pedagógusok és gyerekek egyaránt. Nem tilalmakat állít a mai 8–10 éves gyerekek elé, hanem tanácsokat ad a mindennapi élet helyzeteinek elemzése alapján. Mintaszerű példákat sorakoztat fel a gyermek–gyermek, felnőtt–gyermek közötti kapcsolatok változatos helyzeteire. Anyanyelvi órákhoz rengeteg „élő”, valóságos helyzetet, megbeszélésre, megvitatásra alkalmas szituációkat kínál a könyv. A legkényesebb illemszabályokról is a legnagyobb természetességgel, egyértelmű állásfoglalással beszél a szerző a 9 éves Jóskával. A párbeszédekből az emberi közösség mindennapi élete tárul fel a kislány előtt, s ezt az író úgy éri el, hogy Jóska is ugyanazt érzi a beszélgetés végén, amit ő: „Mégis volt értelme az illetőről beszélni! Szerzett nekem egy barátot. És én a barátságna! nem ismerek nagyobb kincset!”

Hegedűs István gyermekszempontú, hangulatos művészi rajzai teljes harmóniát alkotnak a szöveg tartalmával.

(Móra Könyvkiadó, 1977.)

CSILLAGÁSZAT

Włodzimierz Zonn–Elwira Milewska:

„Ebben a könyvben megpróbáltunk mindenről írni, amit az égen szabad szemmel vagy távcsövel láthatunk, és le is fényképezhetünk” – mondják a szerzők a kötet bevezetőjében. Ehhez a világon s jelenített célhoz fontos még hozzátennünk, hogy mindezt megragadó stílusban, a gyerekek gondolkodási képességének figyelembe vételével, tudományos igénytelenséggel. A komoly csillagászati ismeretek megértését Bohdan Butenko tréfás, magyarázó rajzai segítségével könnyen magukévé tehetik a diákok.

A felsorolt érdemek mellett a könyv egyik legkiemelkedőbb eredménye, hogy a csillagászat történeti áttekintését észrevétlenül tudja beleszőni a kötet anyagába, s így semmiféle stílustörést nem érzünk. Úgy vezeti végig olvasóit az ismeretek rengetegében, hogy helyes világnézeti szemlélet alakul ki bennük (vagy erősödik meg), s az ismert és ismeretlen égitestek problémái sorra tárulnak fel előttük.

Varsányi István értő fordításában rendkívül hasznos könyvet forgathatnak a pedagógusok és a diákok a földrajz és fizika elmélyültebb megismeréséhez.

(Móra Könyvkiadó, 1977.)